

נ.צ: 17293-17400.13099-13254 גוש: 29989-93,95,30125
הכרזת האתר: י-4318 עמ' 4033 13.7.95 IAA: 2948/0
רחוב: רבעה אל עדויה ועוד
תאור כללי: מצבות ומערות קבורה, בית קברות, שרידי כנסיות
הקשר סביבתי: אתרים בשולי המרקם האורבני

שמות אחרים: אין

יעוד המקום: תיירות, צליינות, אזור חקלאות מסורתית
בעלות: גופים שונים
מפעיל המקום: משרד הדתות, כנסיות
שימוש כיום: בית קברות, מתחמים כנסייתיים, מגורים

גודל: גדול מאוד, למעלה מ-1000 דונם
חפירות: שונים
ניצפות: גבוהה מאוד
תיצפות: גבוהה מאוד

תאור הממצאים:
על הר הזיתים מצויים קברים רבים, שרידי כנסיות ומבנים נוספים, טראסות חקלאיות ועוד. להר הזיתים חשיבות רבה על פי מסורתן של שלושת הדתות המונותאיסטיות: הר הזיתים מוזכר לראשונה במקרא בהקשר לפרשת בריחנתו של דוד מאבשלום. על פי נבואת זכריה, עתיד הר הזיתים להבקע לקראת יום הדין. על הר הזיתים נהגו בימי בית שני לשרוף את אפר הפרה האדומה ולהכריז על קידוש החודשים ועיבור השנה. לפי המסורת היהודית, השכינה נדה בשעת החורבן אל הר הזיתים. ההר משמש כינקרופוליס ('עיר המתים' - אזור הקברים) של ירושלים מתקופת הברזל ועד ימינו.
להר הזיתים משמעות רבה במסורת הנוצרית, והוא היווה מוקד משיכה לעולי רגל במשך מאות בשנים. ההר מילא תפקיד מכריע בחיי ישו: בקצהו המזרחי נמצאת ביתניה בא עמד ביתו של ישו, בהר הרביץ תורה בתלמידיו וניבה על חורבן העיר, בגת שמנים היה מקום המסתור האחרון שלו, ומפסגת ההר עלה על פי המסורת לשמים.
לאחר הכרזת הנצרות כדת שלטת (325) גברה החשיבות של ההר והוקמו בו כנסיות רבות. תיאודוסיוס, בן המאה ה-6, מעיד כי בימיו היו במקום לא פחות מ-24 כנסיות ומנזרים. המונומנטים העיקריים שנבנו לאורך השנים היו כנסיית האלאונה, העליה, ריכוז הכנסיות סביב גת שמנים, וכן המנזרים של מלאניה, המנזר הגבוה של יוחנן, מנזר הגבירה פלוויה, מערת פטר נוסטר ועוד. מצפון למלון "הר הזיתים" נתגלו שרידי כנסייה מלבנית (סקר ירושלים [102] 440) שמזבח במרכזה. נחשפה בה מצבת אבן עם כתובת ביוונית. בימי הביניים שימש ההר כמרכז עליה לרגל למבקרים היהודים ועל פסגתו נערכו הקפות בהושענה רבה. לפי המסורת המוסלמית, שקידשה אף היא את ההר, בהר הזיתים עתידים להיאסף הקמים לתחייה ביום הדין. על הר הזיתים משתרע בית הקברות היהודי הגדול ובו כ-70000 מצבות. יש לציין כי ראשית הקבורה בהר החלה עוד בימי בית ראשון, עת שנחצבו במדרון מערות קבורה לעשירי ירושלים.

הר הזיתים, המדרון המערבי

תקופות: ברזל, הרודיאנית, רומית, ביזאנטית, ערבית, עות'מאנית
רמת השתמרות: גבוהה
ממצא מיוחד:
פוטנציאל לחפירה עתידית: 1, 2, 3, 4, 5

מידע נוסף:

יחס אתר-סביבה:

על המורדות הדרום מערביים של ההר משתרע בית העלמין היהודי. על פסגת ההר בתי הכפר א-טור, ובצדו הדרומי של ההר: ראס אל עמוד, סילוואן וכו'. בהר כנסיות רבות ומבני ציבור כדוגמת בית מלון, בתי חולים וכו'. ההר נצפה היטב מהעיר העתיקה וממקומות נוספים בעיר, ומההר נקודות תצפית מרהיבות לעיר העתיקה והחדשה.

נגישות: למרבית האתרים בהר הזיתים קיימת גישה נוחה. זמינות הביקור ע"פ שעות הפתיחה של האתרים השונים.

שימור:

מצב השתמרות: העתיקות המצויות במתחמי הכנסיות הפעילות במצב השתמרות טוב, בד"כ, עקב טיפול והשגחה מצד בעלי המקום. רוב מערות הקבורה מוזנחות ומלוכלכות

טכנולוגיות: בניית גזית, חציבת קברים בסלע

מסקנות:

☐	ערך ארכיאולוגי מיוחד
☐	ערך היסטורי
☐	ערך דתי-תרבותי
☐	ערך אדריכלי/טכני
☐	מייצג תקופה
☐	ערך נופי
☐	נדירות
☐	רמת השתמרות
☐	מקבץ
☐	פגיעות

יש למנוע פיתוח ובנייה על שטחים פתוחים שנותרו מחוץ לשטח הבנוי. בעיקר יש למנוע בנייה על גבי המדרון המערבי של ההר, ולשמר באזור זה את הטראסות החקלאיות והנוף הפתוח. יש לוודא ולדאוג כי עתיקות המצויות בתוך מתחמים כנסייתיים/פרטיים יתוחזקו וישומרו. מערך שילוט ההכוונה לאתרים לקוי, וכן שלטי הסבר באתרים עצמם מועטים ומיושנים. אין לאפשר הקמת מבנים המפריעים למבט החופשי מהאתר לכיוון העיר העתיקה.

היחס לאתרים נוספים בסביבה הקרובה: בהר הזיתים אתרים ארכיאולוגיים רבים, בתוכם: גת שמנים (73), קבר מרים (74), אלאונה (75), דומינוס פלויט (76), קברי הנביאים (77), כנסיית העליה (78), בית פגי (79) ועוד. במורדות ההר, סמוך לערוץ הקדרון מצויות מצבות מונומנטליות מימי בית ראשון (72), ובהמשך: כפר השילוח (82), עיר דוד (81) וכו'. **ייתכנות תיירותית:** גבוהה מאוד, ברמה ארצית.

בית העלמין, הר הזיתים

ביבליוגרפיה:

סקר ירושלים [102] אתרים: 357, 359-361, 372, 407, 422-424, 427-429, 431-437, 439, 440

ממלא הנתונים:

תאריך עדכון: קיץ 2003

שחר פוני - אדריכל

יוחנן (גיון) זליגמן - ארכיאולוג

הר הזיתים : מבט על ההר מכיוון מערב

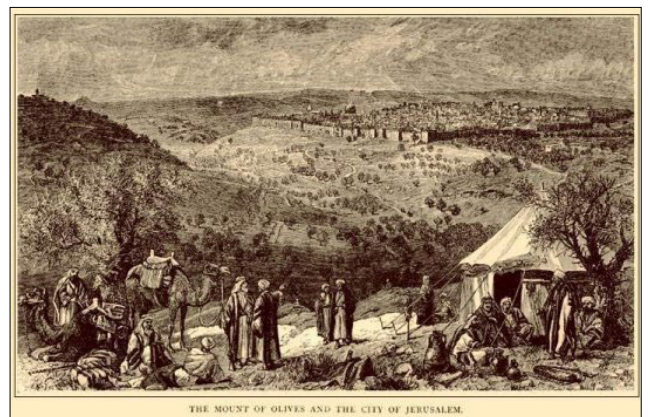
מראה כללי. מתוך: "ירושלים - מדריך לגן הארכיאולוגי"

בית הקברות, הר הבית ברקע

מבט על הר הבית מהר הזיתים

מבט אל העיר העתיקה (ציור)